

A FOGYASZTÓI HITELEZÉS SZABÁLYAINAK FONTOSABB VÁLTOZÁSAI AZ ELMÚLT ÉVTIZEDBEN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A FOGYASZTÓNAK NYÚJTOTT HITELRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYRE

VERES Zoltán
megbízott oktató (PPKE JÁK)

1. Bevezetés. A fogyasztói hitelezés szabályozása, mint a pénzügyi fogyasztóvédelem fontos mérföldköve

Merész és vitatható eredményekkel kecsegtető vállalkozás egy-egy terület korszakolása, különösen, ha olyan – hazánkban csak mintegy évtizede a figyelem középpontjába kerülő – diszciplínáról van szó, mint a pénzügyi fogyasztóvédelem. Az elsődleges nehézséget ezzel kapcsolatban az jelenti, hogy a szakirodalom a *fogyasztóvédelem kezdeteit* illetően is nagy eltéréseket mutat. Ezek részletes kifejtése helyett jól szemlélteti a problémát Lábady Tamás szép gondolata, miszerint „még ha többezer éves – ótestamentumi¹ – ősoket is keres, valójában csak a múlt század 60-as éveiben tűnt fel »szivárványként« az állami politika és a jog horizontján egy újfajta jogintézményi »fenomén«: az ún. fogyasztóvédelem.”² A pénzügyi fogyasztóvédelem pedig még ennél is később, nyugaton az 1980-as években,³ hazánkban az *uniós jogharmonizáció*

¹ A legtöbb forrás a fogyasztóvédelem története kapcsán a Szentírás alábbi részletére hivatkozik: „Ne legyetek igazságtalanok az ítékezésben, a hossz mérték, a súly mérték és az űr mérték használatában. Legyen hiteles a mérleged, hiteles a súlyod, hiteles a mértéked, hiteles a vékádnak.” Lev 19,35–36.

² Lábady Tamás gondolatát idézi: HÁMORI Antal: Bevezetés a fogyasztók etikai és jogi védelmébe. In: HAMAR Farkas – HÁMORI Antal (szerk.): *A fogyasztók etikai és jogi védelme*. Budapest, BGF KVIK Közgazdasági Tanszéki Osztály, 2015. 6.

³ Az Európai Közösségben a pénzügyi szektorra vonatkozó szabályozás csak az 1980-as évektől kapott kiemelt figyelmet a Bizottság részéről. Az 1985-ben kiadott Fehér Könyv ezen a területen is az egységes piac kiépítését tekinti elsődleges célnak, azonban ebben a dokumentumban már megjelenik a fogyasztóvédelem iránti igény is. Az időközben végbement alapvető jelentőségű változásokra (ilyen mindenképp a monetáris unió alakulása és a rohamos technikai fejlődés) reagált a Bizottság által készített Pénzügyi Szolgáltatási Akcióterv (Financial Services Action Plan, FSAP, 1999.) és az eh-

kapcsán,⁴ de még inkább a 2008-as pénzügyi válság begyűrűzésével, a devizahitelezés társadalmi méretű problémává válásával nyert egyre inkább szisztematikus megközelítést.⁵ Így mára a pénzügyi szektorban (értve ezalatt a pénzintézeti, a tőkepiaci, a biztosítási és a pénztári szektort) felmerülő speciális fogyasztóvédelmi problémák,⁶ illetve az azokra adott válaszok olyan szerteágazó – jóformán minden jogágra, jogterületre kiterjedő – szabályozást, joggyakorlatot és ezeket elemző tudományos hátteret hoztak létre,⁷ amelyek megalapozzák, hogy a fogyasztóvédelemen belül, esetleg amellett, külön területként tekintsünk a pénzügyi fogyasztóvédelemre, amelynek szabályozási tárgykörei, intézményrendszere (mindenek előtt a felügyeleti szerepkört ellátó Magyar Nemzeti Bank és az alternatív vitarendezési lehetőséget biztosító Pénzügyi Békéltető Testület révén) is elkülönült a hagyományos fogyasztóvédelmi tárgyköröktől, intézményektől.

hez kapcsolódó jogalkotási reformot körvonalázó, bölcsek bizottsága által jegyzett dokumentum, mely Lámfalussy-jelentésként (2001) vált ismertté.

- ⁴ Találóa foglalja össze mindezt Varga Nelli: „A fogyasztói hitel jog szabályozásának megjelenése Magyarországon – szemben más nyugat-európai országokkal – nem organikus fejlődéssel, hanem jogalkotói döntéssel magyarázható. A hitel jog fogyasztóvédelmi aspektusú szabályozására a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló Tanácsi 87/102/EGK irányelv átültetésének eredményeként, az Európai Megállapodásból fakadó jogharmonizációs kötelezettség következtében került sor hazánkban.” Ld. VARGA Nelli: A fogyasztói kölcsön szerződések jóerkölcsbe ütközése. In: SZIKORA Veronika – ÁRVA Zsuzsanna (szerk.): *A fogyasztók védelmének új irányai és kihívásai a XXI. században*. Debrecen, A Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa, 2018. 112.
- ⁵ A 2008-as válság azonban világszerte katalizálta a pénzügyi fogyasztóvédelem megerősödését. Az USA-ban e folyamatot fémjelzi mindenekelőtt a 2010. július 21-én elfogadott Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, az Európai Unióban például Az Európai Parlament és a Tanács 2008/48/EK irányelve (2008. április 23.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről. Magyarországon a deviza alapú hitelek „bedőlése” további lépéseket követelt, az ezzel kapcsolatos jogalkotás tekintetében ld. pl. VERES Zoltán: A devizahitel-adósoknak nyújtott állami mentővő lényeges elemei és egyes társadalmi, gazdasági következményei. *Iustum Aequum Salutare*, VIII. évf., 2012/3–4. 195–211.
- ⁶ Ilyen speciális, a pénzügyi szektorra jellemző problémaként említi Cartwright a következőket: 1. a fogyasztó számára a vásárlás (szerződéskötés) előtt nagyon nehéz a termékek jellemvonásait megismerni; 2. a pénzügyi szerződések gyakran annyira összetettek, hogy még ha a fogyasztót részletes és pontos információban részesítik is, súlyos problémát jelent ennek az információnak a megértése; 3. a pénzügyi termékek vásárlásának hatásait gyakran csak jóval később, a jövőben tapasztalják a fogyasztók. Ld. PETER CARTWRIGHT (szerk.): *Consumer Protection in Financial Services*. London, Kluwer, 1999. Hivatkozása: VINCZE János: Fogyasztóvédelem a pénzügyi piacokon és a viselkedés-gazdaságtan. In: VALENTINY Pál – KISS Ferenc László – NAGY Csongor István (szerk.): *Verseny és szabályozás 2011*. Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2012. 239–258.
- ⁷ A jogági kapcsolódási pontok és a területet tárgyaló szakirodalmi források tekintetében ld. pl. VERES Zoltán: *A pénzügyi fogyasztóvédelem egyes alapkérdései. Jogdogmatikai, történeti, rendszertani alapok jogalkalmazási és metajurisztikus kitekintéssel*. PhD értekezés. Budapest, 2018. A pénzügyi fogyasztóvédelem tárgyköreit illetően ld. pl. NAGY Zoltán: A pénzügyi fogyasztóvédelem aktuális kérdései. In: SZALMA József (szerk.): *A magyar tudomány napja a Délvidéken 2013*. Újvidék, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, 2014. 207–224.; továbbá LENTNER Csaba (szerk.): *Bankmenedzsment, bankszabályozás – pénzügyi fogyasztóvédelem*. Budapest, Nemzeti közszolgálati és Tankönyvkiadó, 2013.

Úgy tűnik, a 2008-ban kirobbant krízishez kapcsolódó szabályozás és a vonatkozó joggyakorlat kialakítása meghatározó mérföldkönek bizonyult a pénzügyi fogyasztóvédelem (magyarországi) története szempontjából (is). Időben mindez nagyjából a 2009 és 2014 közötti időszakra tehető, legfontosabb eredményei pedig – a teljesség igénye nélkül – az alábbiakban foglalhatók össze:

- devizahiteles mentőcsomag jogszabályai;⁸
- a fogyasztói hitelezés (újra)szabályozása a 2008/48/EK irányelv és a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Fhtv.) által;
- a felügyeleti rendszer megreformálása;
- külön alternatív vitarendezési fórum (Pénzügyi Békéltető Testület) létrehozása;
- és a kúriai joggyakorlat alapjainak megteremtése (ld. ebben a körben pl. a 2/2012 PK véleményt,⁹ vagy a 6/2013¹⁰ és a 2/2014 PJE-t¹¹).

2. A fogyasztói hitelezés szabályainak megújítása

Mielőtt a fogyasztói hitelezés szabályozásának fejlődésére rátérek, bemutatom, milyen terminológiai problémák nehezítik a tárgyalt téma lehatárolását. A tárgyalásra kerülő fogalmak mikénti meghatározása közvetve érinti a „fogyasztónak nyújtott hitelről szóló törvény” szabályozási tárgykörét, tárgyi hatályát is.

2.1. Terminológiai problémák

Gyakran találkozom azzal a jelenséggel, hogy nem konzekvensen használják a fogyasztói hitel/kölcsön és a fogyasztási hitel/fogyasztási kölcsön kifejezéseket.

1. A *hitel és kölcsön* fogalmát a magyar jog elhatárolja,¹² ugyanakkor az ennek kapcsán jelentkező terminológiai pontatlanságok tisztázását nem segíti elő, hogy az Fhtv. hatálya a törvény megfogalmazása szerint a fogyasztónak nyújtott hitelre terjed ki.¹³ A hitel fogalma kapcsán „kétfedelő” meghatározással találkozunk az Fhtv-ben:

- egyrészt, *hitel* alatt hitelszerződés alapján nyújtott szolgáltatást, valamint az értékpapír kibocsátása mellett nyújtott zálogkölcsönt kell érteni,¹⁴

⁸ Ezzel kapcsolatban ld. pl. VERES i. m.

⁹ 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről.

¹⁰ 6/2013. Polgári jogegységi határozat, a deviza alapú kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben felmerült egyes elvi kérdések tárgyában.

¹¹ 2/2014. Polgári jogegységi határozat, melyet a Kúria Polgári Kollégiuma a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések (értve ezalatt a hitel-, kölcsön- és pénzügyi lízingszerződéseket) egyes rendelkezéseinek – a 6/2013. PJE által el nem bírált – tisztességtelensége tárgyában hozott.

¹² Ld. a Ptk. 6:382. §-t a hitelszerződés, a 6:383. §-t a kölcsönszerződés vonatkozásában. Mint pénzügyi szolgáltatások, a Hpt. 6. § (1) bekezdés 40. pontjának a) és b) alpontja definiálja a két ügyletet.

¹³ Fhtv. 1. § (1) bekezdés.

¹⁴ Fhtv. 3. §. 8. pont.

- másrészt a törvény megadja a *hitelszerződés* definícióját is: a Polgári Törvénykönyvről szóló törvényben meghatározott *hitelszerződés és kölcsönszerződés*, ide nem értve az olyan szerződést, amely alapján folyamatos szolgáltatásnyújtás vagy azonos termék azonos mennyiségben történő értékesítése ellenében a fogyasztó részletfizetést teljesít.¹⁵

Tehát, az *Fhtv. a hitel fogalma* (helyesebben, a törvény hatálya) alá vonja a Ptk. szerinti hitelszerződést és kölcsönszerződés alapján nyújtott szolgáltatást is. A Ptk. szerinti hitelszerződés alapján a hitelező hitelkeret rendelkezésre tartására, és a rendelkezésre tartott összeg erejéig *kölcsönszerződés, kezességi szerződés, garanciaszerződés* vagy egyéb hitelművelet végzésére vonatkozó más szerződés megkötésére, az adós díj fizetésére köteles.¹⁶ Ezzel kapcsolatban a Ptk. kommentár megjegyzi, hogy a hitel gazdasági tartalma szerint erőforrások ideiglenes átadását jelenti. „Ezt a funkciót a hitelszerződés önmagában nem tölti be, hanem csak azokon az egyedi finanszírozási szerződéseken keresztül, amelyeket a hitelező és az adós a hitelszerződésben meghatározott keret terhére megkötnek egymással. Ezeket a szerződéseket a törvény hitelműveletnek nevezi.” A kölcsönt, kezességet és a garanciát megemlítő példálózó felsorolás mellett idetartozik a váltóleszámítolás, a lízing, a határidős ügyletek kötése vagy az akkreditív nyitása (okmányos meghitelezés) is.¹⁷

Nem sokkal szerencsésebb ebből a szempontból (ti. a hitel és a kölcsön összemosása) a *2008/48/EK irányelv*¹⁸ megoldása sem, amely *hitelmegállapodás alatt* olyan megállapodást ért, amely alapján a hitelező a fogyasztónak hitelt nyújt vagy annak nyújtására ígéretet tesz

- halasztott fizetés,
- *kölcsön*
- vagy más, ezekhez hasonló pénzügyi megoldás formájában,
- azon megállapodások kivételével, amelyek folyamatos szolgáltatásnyújtásra vagy ugyanolyan jellegű áruk ugyanolyan mennyiségben történő folyamatos értékesítésére vonatkoznak, és amelyek esetében a fogyasztó az ilyen szolgáltatásokért vagy árukért azok rendelkezésre bocsátása időtartama alatt részletekben fizet.¹⁹

A terminológiai problémák gyökere azonban a fentieknél mélyebbre és régebbre nyúlik vissza. Mint arra Nagy Éva rámutatott,²⁰ már az Irányelv elődjének, a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló 87/102/EGK irányelvnek az átültetésénél is furcsa kettősséggel találkozhattunk:

¹⁵ Fhtv. 3. § 9. pont.

¹⁶ Ptk. 6:382. § (1) bekezdés.

¹⁷ CSEHI Zoltán (főszerk.): *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2021. 1984.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/48/EK irányelve (2008. április 23.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: Irányelv).

¹⁹ Irányelv, 3. cikk c) pont.

²⁰ NAGY ÉVA: *Kölcsönből fogyasztói hitel*. Doktori értekezés tézisei. Budapest, ELTE ÁJK, 2006. 11.

- első lépésben a magyar jogalkotó az 1987-es direktíva egyes rendelkezéseit 2001. január 1-jei hatálybalépéssel az akkori Hitelintézeti törvénybe ültette, „fogyasztási kölcsön” elnevezéssel, a Hpt. fogyasztóvédelmi előírásai közé (212–214/C. §) azzal, hogy a fogyasztási kölcsön definícióját már 1998. január 1-től tartalmazta;²¹
- majd a fogyasztóvédelmi törvénybe is bekerültek „fogyasztási kölcsön” cím alatt hasonló szabályok.²²

A kettős átültetés indoka, hogy a Hpt. a hitelintézetekre vonatkozik, így az általuk kötött fogyasztói kölcsönszerződésekre a Hpt.-t, míg a nem hitelintézet által finanszírozott ügyletekre az Fgytv.-t kellett alkalmazni (ez utóbbi tehát szubszidiárius jellegű a Hpt.-hez képest). Másrészt a két törvény fogyasztó fogalma is eltérő volt: míg a Hpt. csak a természetes személyeket tekintette fogyasztónak, addig az Fgytv. bizonyos körben egyéb jogalanyokat is.²³ E kettősséget épp az Fhtv. oldotta fel, hatályon kívül helyezve mind a Hpt., mind az Fgytv. vonatkozó rendelkezéseit.

2. A másik – a 87/102/EGK irányelv átültetése kapcsán már érintett – probléma a fogyasztói-fogyasztási hitel/kölcsön megkülönböztetése. Mint láthattuk, hazánkban tulajdonképpen az történt, hogy a „fogyasztói hitelre” vonatkozó tagállami rendelkezések közelítéséről szóló direktíva rendelkezései „fogyasztási kölcsön” cím alatt épültek be a magyar jogrendbe.

A jogirodalomban ismertek olyan nézetek, miszerint a fogyasztói szerződések jellegadó vonásai közé tartozik, hogy azok valamilyen fogyasztási cikk értékesítését kívánják elérni.²⁴ Ehhez képest a 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól a fogyasztói szerződést a fogyasztó és a vállalkozás között kötött szerződésként határozza meg.²⁵

A fogyasztói hiteleket csoportosíthatjuk több szempont alapján, fedezet szerint lehet jelzáloghitel és fogyasztási hitel.²⁶ Ez utóbbi körébe tartozik a gépjárműhitel, folyószámlahitel, hitelkártya, személyi kölcsön, áruhitel. Ezek szerint tehát a fogyasztási hitelek a fogyasztói hitelek egyik típusát képezik.²⁷ Ehhez némiképp hasonló módon,

²¹ A Hpt. (1996) 2. sz. melléklet, III. Egyéb meghatározások cím 5. pont 1998. január 1-től hatályos meghatározása szerint fogyasztási kölcsön: a mindennapi élet szokásos használati tárgyainak megvásárlásához, javíttatásához, illetve szolgáltatások igénybevételéhez – a természetes személy részére – nyújtott kölcsön és a felhasználási célhoz nem kötött kölcsön, ha a kölcsönt a természetes személy nem üzletszerű tevékenysége keretében veszi igénybe.

²² Fgytv. 7–7/A. §.

²³ NAGY i. m. 11–12.

²⁴ Ld. pl. SÁNDOR ISTVÁN: *Magyar fogyasztóvédelmi jog*. Budapest, Unió, 2003. 23.

²⁵ 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól 1. § (1) bekezdés.

²⁶ Fogyasztóvédelmi Egyesületek Országos Szövetsége által tartott oktatás prezentációja. Budapest, 2014. november 24.

²⁷ Ehhez hasonló felosztást alkalmaz például: DOBÁK PÉTER – SÁGI JUDIT: Fogyasztási hitelek: növekvő eladósodottság? *Hitelintézeti Szemle*, 2005/1. 1–27.

a MNB²⁸ a háztartási szektor részére nyújtott hitelállományt hiteltípus szerint a következőképpen osztotta fel:

- lakáshitel;
- szabad felhasználású jelzáloghitel;
- babaváró kölcsön;
- személyi hitel;
- áruhitel;
- gépjárműhitel és lízing;
- folyószámlahitel;
- hitelkártya követelés.

2.2. Implementáció és az azóta eltelt időszak változásai

Az Fhtv. megalkotásával a jogalkotó célja kettős volt: egyrészt a 2008/48/EK irányelv átültetése, másrészt az Irányelv hatályán kívül eső jelzáloghitelek vonatkozásában az Irányelvben foglaltakhoz hasonló szabályok megalkotása.²⁹ A törvény a közlönyállapot óta 21 alkalommal (legutóbb 2021. március 10-én) esett át kisebb-nagyobb módosításon.³⁰ A teljesség igénye nélkül – nem kronologikus sorrendben, hanem témák szerint haladva – a fontosabb változások lényege röviden az alábbiakban foglalható össze:

1. Némiképp módosult a törvény hatálya, amennyiben a 2017. július 1-től hatályos szöveg a *fogyasztó és a hitel fogalmát is a korábbiaknál szélesebb körre terjesztette ki*. A módosítás külön fogyasztó-fogalmat határozott meg, amelynek értelmében immár nemcsak az önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy a fogyasztó, hanem további vizsgálat nélkül fogyasztónak minősül a zálogházi ügyletben részt vevő, a zálogtárgyat felkínáló, annak birtokát értékpapír ellenében hitelezőre átruházó természetes személy is.³¹ Ennek megfelelően a hitel fogalma is kiterjesztésre került az értékpapír kibocsátása mellett nyújtott zálogkölcsönre is. A módosítást követő, jelenleg is hatályos szöveg értelmében tehát:

- fogyasztó: az önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy, valamint az értékpapír kibocsátása mellett megvalósuló zá-

²⁸ DANCsik Bálint: *Hitelezési folyamatok, 2021. szeptember*. MNB Sajtótájékoztató 2021. szeptember 10. 14. dia. Elérhető: <https://tinyurl.com/2f4amuzx>

²⁹ Ld. Általános indoklás a T/1101. sz. törvényjavaslathoz, 31. o. Elérhető: <https://www.parlament.hu/irom38/11001/11001.pdf>

³⁰ Az egyik legjelentősebb módosítást (helyesebben inkább kiegészítést) talán a 2015. évi CCXV. törvény a pénzügyi közvetítőrendszer egyes szereplőit érintő törvények jogharmonizációs célú módosításáról jelentette. Hasonlóan terjedelmes változást hozott 2014. évi LXXVIII. törvény a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról (THM plafonok, egyoldalú szerződés módosítás, hitelszerződés felmondására vonatkozó egyes rendelkezések, devizaalapú hitelekre vonatkozó szabályok).

³¹ A 2017. évi LXIX. törvény a pénzügyi piacok működését és a pénzügyi eszközök kereskedését szabályozó törvények jogharmonizációs célú módosításáról 143. §-hoz fűzött indoklás alapján.

logkölcsonnyújtás esetén a zálogtárgy birtokát hitelezőre átruházó természetes személy,

- hitel: a hitelszerződés alapján nyújtott szolgáltatás, valamint az értékpapír kibocsátása mellett nyújtott zálogkölcson.

2. A 2015. február 1-től hatályos módosítások értelmében jelentősen megváltozott a *hitelszerződés megkötését megelőző tájékoztatásra vonatkozó szabályozás* szövege (5–13. §).³² A változások jó része az elektronikus ügyintézással (ld. pl. 10–11. §) és a felügyeleti szervben bekövetkező változásokkal (PSZÁF helyett MNB, illetve a PBT megjelenése) függ össze.

3. Beépítésre került a törvény szövegébe 2016-ban az árukapcsolás és csomagban történő értékesítés cím (14/A. §), valamint *A jelzáloghitel fedezetéül szolgáló ingatlanok értékelése* cím (14/B. §),³³ az EU jelzáloghitel-irányelvben meghatározott követelmények belső nemzeti jogba történő átültetése érdekében.³⁴

A jelzáloghitel-irányelv az árukapcsolással összefüggésben arra az álláspontra helyezkedett, hogy *az árukapcsolás főszabályként nem engedélyezhető*, kivéve, ha a hitelmegállapodással együtt ajánlott pénzügyi szolgáltatás vagy termék külön nem kínálható, mivel a hitel szerves részét képezi, például fedezet mellett nyújtott folyószámlahitel esetén. Az uniós jogalkotó indokoltan tartja, hogy a hitelező megkövetelhesse, hogy a fogyasztó a hitel visszafizetésének garantálása vagy a biztosíték értékének megőrzése céljából megfelelő biztosítással rendelkezzen. Ugyanakkor lehetővé kell tenni a fogyasztó számára, hogy a biztosítóját maga választhassa meg, feltéve, hogy a biztosítás a hitelező által ajánlott vagy kínált biztosítással egyenértékű fedezetet nyújt.³⁵ Ezeket a szempontokat érvényesítette a magyar jogalkotó az Fhtv. e pontban tárgyalt módosítása során.

Az Fhtv. mellett, a jelzáloghitel-irányelvnek való megfelelés érdekében megalkotásra került a 462/2015. (XII. 29.) Korm. rendelet a jelzáloghitel nyújtásával, közvetítéssel kapcsolatos eljárásra, a hiteltanácsadásra és a foglalkoztatottak szakmai ismereteire vonatkozó szabályokról, amely elsősorban a jelzáloghitel nyújtása és közvetítése, valamint hiteltanácsadás esetén alkalmazandó általános követelményeket, valamint a hitelközvetítő és a közvetítői alvállalkozó által foglalkoztatott személy szakmai ismereteire vonatkozó szabályokat rögzíti.

³² E módosításokat a 2014. évi LXXVIII. törvény a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról iktatta be. Maga a törvény főszabályként 2014. december 6-tól hatályos, azonban itt tárgyalt rendelkezései csak 2015. február 1-jével léptek hatályba.

³³ A jelzett módosításokat a 2015. évi CCXV. törvény a pénzügyi közvetítőrendszer egyes szereplőit érintő törvények jogharmonizációs célú módosításáról építette be az Fhtv.-be, 2016. március 21-i hatálybalépéssel.

³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/17/EU irányelve (2014. február 4.) a lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelmegállapodásokról, valamint a 2008/48/EK és a 2013/36/EU irányelv és az 1093/2010/EU rendelet módosításáról (a továbbiakban: jelzáloghitel irányelv).

³⁵ Jelzáloghitel irányelv (25) preambulum bekezdés.

4. 2014. december 6-tól az Fhtv. *A hitelszerződés feltételei és annak változása* címet viselő része egészült ki, amely cím alatti egyes rendelkezések a hatálybalépésüket követően röviddel, a jelzáloghitelirányelv implementálásával összefüggésben módosításra kerültek.³⁶ E cím keretében szabályozza az Fhtv. a hatálya alá tartozó egyes szerződések esetén a *THM-maximumokat (jegybanki alapkamat + 24, illetve 39%) és a fogyasztó számára hátrányos egyoldalú szerződésmódosítás feltételeit* (17/A-F. §).

Bár nem az Fhtv. szövegét érinti, de a téma szempontjából jelentős fejlemény, hogy szintén 2014 decemberében jelent meg az 56/2014. (XII. 31.) NGM rendelet a fogyasztónak nyújtott hitellel kapcsolatos egyes tájékoztatási szabályokról, amely deklarálta a 2008/48/EK irányelvnek való megfelelést szolgálja.³⁷ Ennek egyik legfontosabb rendelkezése, hogy a hitelező/hitelközvetítő a hitelszerződés törlesztőrészletének változását, illetve annak lehetséges hatásait bemutató, 1. melléklet szerinti minta táblázatot köteles a fogyasztó rendelkezésére bocsátani.³⁸

5. A „fair bank törvényként” ismertté vált módosítás³⁹ eredményeként a bankok által felszámítható díjak mértéke 2015-től jelentősen megváltozott: a „fair bank” törvény előírásai gátat szabtak az indokolatlan költségek felszámításának a hitelügyletek során.⁴⁰ A szabályozás bevezetését az indokolta, hogy az átlagos hitelköltség 2007–2009 között mind a lakáshitelek (15,2%-ig), mind a fogyasztási célú hitelek esetében (29,6%-ig) emelkedett. Az ezt követő időszakban a hitelköltségek 2019. év végéig folyamatosan csökkentek: a lakáscélú hitelek átlagos hitelköltsége a válság időszakában elért 15,2%-os színtről 2019 novemberére 4,9%-ra esett. A fogyasztási hitelek esetében ugyanezen időszak alatt hasonló mértékű, fokozatos csökkenés történt: 29,6%-ról 8,3%-ra.⁴¹

6. A devizaalapú hitelekre (21/A-B. §) és a hitelszerződés felmondására (20/A-C. §) vonatkozó garanciális szabályok (kockázatfeltáró nyilatkozat bevezetése, árfolyamrész megszüntetése középárfolyam vagy MNB árfolyam kötelező alkalmazásának előírásával) Fhtv.-be történő beépítésére is sor került.⁴²

³⁶ E módosításokat ugyancsak a 2014. évi LXXVIII. törvény a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról iktatta be, 2014. december 6-i hatállyal.

³⁷ Ld. 56/2014. (XII. 31.) NGM rendelet a fogyasztónak nyújtott hitellel kapcsolatos egyes tájékoztatási szabályokról, 11. §.

³⁸ 56/2014. (XII. 31.) NGM rendelet a fogyasztónak nyújtott hitellel kapcsolatos egyes tájékoztatási szabályokról, 6. § (1) bek.

³⁹ 2014. évi LXXVIII. törvény a 2009. évi CLXII. törvény a fogyasztónak nyújtott hitelről és egyes kapcsolódó törvények módosításáról.

⁴⁰ Ld. mindenképp az Fhtv. 17/E. § szövegét.

⁴¹ KÁDÁR Kriszta (szerk.): *Elemzés a lakosság pénzügyi sérülékenységről*. 2020. május. Kiadja az Állami Számvevőszék. EL-2359-005/2020. 17. Elérhető: <https://tinyurl.com/332a5zaa>

⁴² E szabályokat 2015. február 1-jei hatállyal ugyancsak a 2014. évi LXXVIII. törvény a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról iktatta be, 2015. február 1-jei hatállyal.

7. Az Fhtv. legutolsó módosítására 2021. március 10-i hatállyal került sor.⁴³ Ekkor kerültek az Fhtv.-be az előtörlesztést elősegítő rendelkezések, amelyek értelmében a fogyasztó előtörlesztési szándékának bejelentését követően a hitelező 5 munkanapon belül rendelkezésre bocsátja a szükséges információkat, majd a fogyasztó által előtörleszteni kívánt részlet hitelező rendelkezésére bocsátását követően pedig legkésőbb 5 munkanapon belül elszámolja az előtörlesztett részletet.

A sok változás mellett némi *stabilitást* mutat, hogy az Fhtv. egyes alapvető jogintézményeire vonatkozó szabályok nem, vagy alig változtak az elmúlt időszakban (hitel-szerződésre vonatkozó tartalmi és formai követelmények,⁴⁴ fogyasztó elállási/felmondási joga,⁴⁵ előtörlesztés,⁴⁶ hiteltüllépés esetén fennálló tájékoztatási kötelezettségek⁴⁷).

2.3. A fogyasztói hitelezés jelentősége és a törvény rövid értékelése

A fogyasztói hitelezés jelentőségét mutatja, hogy a háztartási hiteltranzakciók éves értéke 2018–19-ben közel 500 milliárd forint volt azzal, hogy ebben az évben az állomány éves növekedése 8 százalékot tett ki. A vizsgált időszakban tovább nőtt a lakáshitelek és a személyi kölcsönök kibocsátása (20, illetve 36 százalékkal). *A lakáshitelek éves kibocsátása reálértékben mintegy négyötöde a válságot közvetlenül megelőző, 2008. évi szintnek*, ugyanakkor, mint az MNB megjegyzi, „a jelenlegi hitelciklusban az adósságfék-szabályok mérséklék a túlzott eladósodás kockázatát, és a lakosság kamatkockázati kitettségeinek csökkentését is ösztönzik.”⁴⁸

Prugberger Tamás és Nagy Zoltán 2010-ben arra a megállapításra jutottak, hogy a válság kirobbanása után bevezetett szabályozások – köztük az Fhtv. – *csak az eseményeket követték, hiszen az adósok egy jelentős része addigra krízishelyzetbe került a válság következtében, amelyre e szabályok már nem adtak megoldást.*⁴⁹ A törvény hatálybalépése óta eltelt évtized mégis – általam is megtapasztalt – jelentős és az ügyfelek számára is érzékelhető változásokat hozott a fogyasztók részére nyújtott hitelezésben.

Konkrét személyes „élményem” volt 2007-ben, hogy a hitelközvetítő által egy rövid igényfelmérést követően, helyszínen kikalkulált devizaalapú kölcsönszerződés a kalkulációtól az aláírásig egy napon belül lezajlott, és az egész folyamat során olyan érzésem volt, hogy végig siettették az ügymenetet. Ehhez képest 2019-ben a minősített fogyasztóbarát jelzőhitelek felvételénél más volt a helyzet: a bankfiókban történt igényfelmérést követően hitelképességi vizsgálaton estem át, majd a pozitív minősítést követően, a szerződéstervezetet előre e-mailen megkaptam, átanulmányozhattam,

⁴³ 2020. évi CX. törvény a pénzügyi közvetítőrendszer egyes elemeit érintő törvények jogharmonizációs célú módosításáról.

⁴⁴ Fhtv. 15–17. §.

⁴⁵ Fhtv. 21. §.

⁴⁶ Fhtv. 23–25. §.

⁴⁷ Fhtv. 26. §.

⁴⁸ MNB: Hitelezési folyamatok, 2019. 6. <https://tinyurl.com/39tsyrkd>

⁴⁹ PRUGBERGER TAMÁS – NAGY ZOLTÁN: A lakossági hitelezéssel kapcsolatos szabályozási problémák. *Competitio*, 2011/1. 50.

kérdéseket tettem fel írásban a banki ügyintézőnek. Miután ezekre választ kaptam, egy egyeztetett időpontban került sor a szerződés aláírására. Maga a szerződéskötési szituáció, a körülmények szubjektív megérzésem szerint sokkal inkább alkalmasak voltak arra, hogy megfontolt, megalapozott döntést hozzak.

Természetesen a fogyasztók felelőssége fennmarad, hiszen hiába a törvény által előírt tájékoztatási kötelezettség, megfontolási idő, ha a fogyasztó ezeket a dokumentumokat nem tanulmányozza át, nem kérdez, ugyanúgy bajba kerülhet. A jogalkotásban végbement *szemléletváltás* azonban *talán a napi gyakorlatban is érezteti hatását*, így álláspontom szerint közelebb kerültünk ahhoz, hogy az átlagosan tájékozott, észszerű fogyasztó megalapozott döntést hozhasson. Így, ha a már bajba került adósokon nem is tudott segíteni az Fhtv. és a kapcsolódó jogalkotás, a hasonló helyzetek kialakulásának megelőzéséhez jelentősen hozzájárult.

3. Záró gondolatok

Jelen tanulmány keretében a fogyasztói hitelezés szabályozásának mintegy évtizedes változásait tekintettem át röviden, elsődlegesen az Fhtv. rendelkezéseit vizsgálva. A 2009. december 30-án kihirdetett fogyasztói hitelről szóló törvény kétségtelenül jelentős mérföldkőnek, alapvetően egy adott korszak adott problémáira adott szabályozói válasznak tekinthető. A fogyasztói hitelezés (újra)szabályozása álláspontom szerint helyesen helyezte a hangsúlyt a megelőzésre, az ezt tükröző szabályok (mindenekelőtt a szerződéskötést megelőző tájékoztatás, a fogyasztó elállási joga stb.) jelentősége túlmutat az adott korszakon, míg egyes rendelkezések talán további megfontolást igényelnek. E körben az egyoldalú szerződésmódosítás szabályozását emelném ki. Helyes irány, hogy korlátozni kell a fogyasztók hátrányára alkalmazható egyoldalú szerződésmódosítási lehetőséget, azonban megfontolandó, hogy a hitelezők e hatalmasságának kiegyensúlyozására a fogyasztók számára is biztosítson a jogalkotó valamilyen hatékony eszközt, a felmondási jog ugyanis sok esetben nem jelent valós alternatívát a feltételek módosításával egyet nem értő fogyasztók számára. Tudjuk, hogy „törvényt a múlt szövőszéke szőtt”,⁵⁰ az életviszonyok változása újabb kérdésekre követel szabályozói válaszokat. A technológiai fejlődés újabb vívmányai – mint például a digitális pénzek megjelenése – a közeljövő, sőt talán a jelen nagy kihívását jelentik, amelyre nemcsak a pénzügyi fogyasztóvédelemnek, hanem a jogrendszer egészének megfelelő megoldásokat kell találnia...

⁵⁰ JÓZSEF Attila: Eszmélet.